

Sygn. akt III USKP 162/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania T. N.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Legnicy

o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 października 2022 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z dnia 13 marca 2020 r., sygn. akt III AUa 1284/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Legnicy decyzją z 14 września 2018 r. stwierdził, że T. N. jako osoba prowadząca działalność gospodarczą nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i chorobowemu od 1 października 2014 r.

Sąd Okręgowy w Legnicy uwzględnił w części odwołanie ubezpieczonego i wyrokiem z 16 września 2019 r. zmienił decyzję pozwanego Zakładu w ten sposób, że ustalił, iż podstawę wymiaru składek od 1 października 2014 r. stanowi najniższa podstawa wymiaru składek dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą (pkt I), a w pozostałym zakresie oddalił odwołanie (pkt II).

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu po apelacji ubezpieczonego wyrokiem z 13 marca 2020 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego w pkt. I i II w części odnoszącej się do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne T. N. za okresy wymienione w tym punkcie i w tym zakresie postępowanie umorzył oraz nie obciążył T. N. obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz strony pozwanej.

Sąd Apelacyjny stwierdził, iż skoro decyzja pozwanego dotyczyła podlegania (ściślej – niepodlegania) T. N. ubezpieczeniom obowiązkowym oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu w okresie od 1 października 2014 r., to Sąd Okręgowy nie mógł orzekać ponad przedmiot decyzji, czyli w zakresie dotyczącym wysokości podstawy wymiaru składek. Naruszył zatem art. 321 k.p.c., co na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. uzasadniało uchylenie w tej części wyroku Sądu Okręgowego i umorzenie postępowania w tym zakresie.

W skardze kasacyjnej pozwany zarzucił naruszenie art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c. i art. 386 § 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., przez niesłuszne uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w punktach I i II w części odnoszącej się do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne T.N. i umorzenie postępowania w tym zakresie na skutek uznania, że wydanie wyroku w tym przedmiocie „było niedopuszczalne” gdyż kwestia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne nie była przedmiotem zaskarżonej decyzji.

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Ubezpieczony wniósł o odrzucenie skargi ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia, a w razie przyjęcia o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej uzasadniają uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Nie można odmówić racji Sądowi Apelacyjnemu, że przedmiot sprawy określa decyzja pozwanego.

Rzecz jednak w tym, że w ramach kontroli apelacyjnej punktem odniesienia dla sądu drugiej instancji jest w pierwszej kolejności orzeczenie sądu pierwszej instancji a nie decyzja pozwanego, zwłaszcza w tej sprawie, w której apelacja nie została skierowana do rozstrzygnięcia o podleganiu ubezpieczeniom społecznym, a tylko do orzeczenia dotyczącego wysokości podstawy wymiaru składek, a ściślej apelujący wniósł o zmianę wyroku i poprzedzającej go decyzji oraz o ustalenie wyższej podstawy składek, czyli podstawy wymiaru składek w maksymalnej wysokości (250%). Pozwany nie wniósł apelacji. Na etapie apelacji nie było już sporu dotyczącego podlegania ubezpieczeniom społecznym T. N. od 1 października 2014 r.

Sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę tylko w granicach apelacji (art. 378 § 1 k.p.c.). Punktem odniesienia było więc negatywne orzeczenie Sądu pierwszej instancji dotyczące wysokości podstawy wymiaru składek.

Traci zatem na znaczeniu stwierdzenie Sądu Apelacyjnego, że „w rozpoznawanej sprawie przedmiotem objętej sporem decyzji organu rentowego była wyłącznie kwestia podlegania przez T. N. ubezpieczeniom społecznym ...”, bowiem część odwołania T. N. od decyzji pozwanego została już osądzona i nie zaskarżył korzystnego orzeczenia Sądu pierwszej instancji a tylko jego część negatywną, dotyczącą wysokości podstawy wymiaru składek.

Natomiast ocena Sądu Apelacyjnego, iż Sąd Okręgowy obejmując rozstrzygnięciem podstawę wymiaru składek naruszył art. 321 k.p.c. nie uzasadniała podjęcia rozstrzygnięcia objętego skargą kasacyjną. Sąd Apelacyjny uchylił bowiem zaskarżony wyrok w części odnoszącej się do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne T. N. za wymienione okresy i w tym zakresie postępowanie umorzył.

Umorzenie postępowania nie może być dowolne. Za podstawę umorzenia Sąd Apelacyjny wskazał art. 386 § 3 k.p.c. i przyjął, że wynika z naruszenia art. 321 k.p.c.

Skarga kasacyjna słusznie zarzuca bezpodstawne zastosowanie art. 386 § 3 k.p.c. Po pierwsze dlatego, że chodzi wówczas o odrzucenie pozwu czyli o sytuację

z art. 199 § 1 k.p.c., które w sprawie nie wystąpiły (nie zostały stwierdzone). Sąd Apelacyjny na tej podstawie nie mógł zatem oprzeć swojego wyroku (uchylenia w części wyroku Sądu pierwszej instancji i umorzenia postępowania). Po wtóre Sąd Apelacyjny nie wskazuje podstaw pozwalających na umorzenie postępowania i które uzasadniałyby uchylenie postępowania przed Sądem Okręgowym w określonej części, czyli do zastosowania w drugiej instancji art. 386 § 3 k.p.c.

Powyższej negatywnej oceny nie zmienia odwołanie się przez Sąd Apelacyjny do art. 321 k.p.c.

Nie jest to zasadny zarzut kasacyjny, bowiem sąd drugiej instancji rozpoznając apelację nie może pomijać art. 321 k.p.c. Przepis ten obowiązuje nie tylko przed sądem pierwszej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.). Oznacza to, że nie jest zasadny również zarzut skargi naruszenia art. 378 § 1 k.p.c., skoro art. 321 k.p.c. nie może być pomijany na etapie rozpoznawania apelacji przez sąd drugiej instancji, czyli również gdy apelacja nie zarzuca naruszenia tego przepisu.

Inną kwestią jest prawidłowość zastosowania przepisu art. 321 k.p.c. przez Sąd Apelacyjny. Jak wskazano, Sąd wyciągnął nieprawidłowy wniosek, że art. 321 k.p.c. uzasadniał podjęcie orzeczenia kasacyjnego i umorzenia postępowania w określonym zakresie (art. 386 § 3 k.p.c.).

Sąd Najwyższy bierze z urzędu po rozprawę nieważność postępowania (art. 398¹³ § 1 k.p.), co kieruje uwagę na art. 379 k.p.c. (w zw. z art. 386 § 2 k.p.c.) i prowadzi do wskazania, że w sprawie nie stwierdzono bezwzględnych przyczyn nieważności postępowania z art. 379 pkt 1-4 i 6 k.p.c.

Pozostaje zatem tylko względna przyczyna nieważności z art. 379 pkt 5 k.p.c. i z nią można by łączyć ocenę potencjalnego naruszenia art. 321 k.p.c., czyli w aspekcie pozbawienia strony możliwości obrony jej praw. Gdyby jednak tak było, to wówczas nie umarza się postępowania a tylko przekazuje się sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 k.p.c.).

Uprawniona jest zatem konkluzja, że naruszenie art. 321 k.p.c. nie jest równoznaczne z bezwzględną przesłanką nieważności postępowania. Może składać się na względną podstawę nieważności postępowania z art. 379 pkt 5 k.p.c., co na etapie orzekania przez sąd drugiej instancji nie uzasadnia z tej

przyczyny umorzenia postępowania, lecz tylko przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 2 k.p.c.

Skoro nie było podstaw do umorzenia postępowania, to należało uwzględnić wniosek skargi kasacyjnej, uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

W tym miejscu należy też zauważyć, że apelacja nie wskazywała na nieważność postępowania. Apelujący domagał się rozpoznania sprawy a nie umorzenia postępowania. Zarzucił wszak w apelacji niezasadne zmniejszenie podstawy składek z maksymalnej 250% do najniższej podstawy wymiaru składek przewidzianej dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą. Apelujący wniósł o ustalenie wysokości podstawy wymiaru składek od 1 października 2014 r. w maksymalnej wysokości (250%).

Innymi słowy przy ponownym orzekaniu należy ocenić znaczenie prawa materialnego i procesowego oraz to, że art. 321 k.p.c. nie jest samodzielną podstawą do umorzenia postępowania w sprawie.

W aspekcie orzekania nie powinno się też pomijać treści całej decyzji, czyli również jej uzasadnienia, bowiem wprost wskazuje się w nim na określone zachowanie i cel ubezpieczenia w związku z podaniem wysokiej podstawy wymiaru składek.

Nie stwierdzono niedopuszczalności skargi kasacyjnej ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia – art. 398² § 1 zd. 1 k.p.c. (zarzut odpowiedzi na skargę kasacyjną), gdyż wartość tę sprawdził Sąd Apelacyjny, akceptując w tym przedmiocie różnicę między kwotą składek liczoną od podstawy zadeklarowanej i podstawy z wyroku, która przewyższa dziesięć tysięcy złotych (pismo pozwanego z 22 lipca 2020 r., k. 320).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).

[as]